

Oponentský posudek na disertační práci PhDr. Vladislava Smolky "The Positions of Finite and Non-Finite Subject Clauses" (Pozice větných a polovětných podmětů)
Univerzita Karlova v Praze, Ústav anglistiky a amerikanistiky, Praha 2007, 152 s.+ apendix

Disertační práce PhDr. Vladislava Smolky se zabývá složitou tematikou, která předpokládá velmi dobrou znalost systémových vztahů jazyka, zároveň však vyžaduje také schopnost lingvisty analyzovat jevy v symbióze i odděleně na několika jazykových rovinách, a to na rovině fonologické, gramatické, sémantické i pragmatické. Hned na začátku lze konstatovat, že autor disertační práce se této náročné úlohy zhostil se ctí.

V úvodní části pod názvem *A survey of previous research* se autor zamýšlí nad zásadními teoretickými a metodologickými problémy při studiu uvedeného tématu. Jeho teoretické úvahy jsou založeny na širokém spektru alternativních interpretací, počínaje Jespersenem (1954) až po současné badatele v dané oblasti lingvistického výzkumu (Erdmann, Miller, Kaltenböck atd.). Autor také výrazně navazuje na práce své školitelky prof. Duškové.

V některých případech by bylo žádoucí, aby byl určitý již zavedený pojem v disertaci znovu definován (v glosáři termínů), aby bylo jasné, jak sám autor disertace tento pojem chápe. Mám tu na mysli například otevřený, ale zároveň pro mluvený jazyk velmi relevantní, Jespersenův pojem **afterthought**. Také je, jak se autor sám zmiňuje na str.7 své práce i jinde, v lingvistické literatuře značně otevřený a nejasný pojem **závažnosti** (angl. **weight**). Chápe autor posuzované disertace závažnost především jako kategorii sémantickou, nebo do tohoto pojmu zároveň zahrnuje i jiné parametry jakými jsou zvuková (prozodická) závažnost, závažnost v lineárním sledu (postupnost), nebo, a především, pragmatická (tedy kontextem vyjádřená) závažnost, nebo je to tímto pojmem míněno všechno současně?

Na tomto místě je potřebné uvést několik poznámek k výběru rozsáhlého korpusu analyzovaného jazykového materiálu (1441 autentických výskytů větných a polovětných podmětů). Podle mého názoru je výběr jazykového materiálu dostatečně promyšlený. Vysoko hodnotím skutečnost, že autor disertace pracuje s rozsáhlým a zároveň značně heterogenním materiálem, který reprezentuje tři základní žánry, a to beletrii, publicistiku a odbornou literaturu.

Lze však namítat, že podoba mluveného jazyka, se kterou autor pracuje, není zcela jednoznačná a průkazná. Mám tu na mysli transkribovaný text interview se spisovatelem, publikovaný v rámci knihy, zařazené do odborné literatury,. Není zcela jasné, do jaké míry byl text této podoby mluveného jazyka upravován pro účely zveřejnění. Pokud má autor disertace k této výhradě vysvětlující komentář, bylo by vhodné, aby ho v rámci obhajoby přednesl.

V souvislosti s mluveným jazykem se chci dotknout také úlohy intonace při dešifrování významu výpovědi. Ve vztahu k intonaci mluví autor práce na str. 23 o schopnosti intonace působit jako **aproximace**, ale podle jeho názoru nelze uvažovat o spolehlivosti intonačního ztvárnění ve vztahu k identifikaci významu. Tento názor nekoresponduje s Firbasovým pojetím, podle něhož intonace je dešifrovatelem (final disambiguator) výpovědi.

Hodnocení z hlediska kvantitativního by bylo zajisté přesnější, kdyby bylo založeno na elektronické (skenované) podobě textů. Přesto však lze hodnotit analýzu kvantitativní jako zcela adekvátní a výstižnou charakteristiku tendencí, které se projevují v současném britském jazykovém úzu.

Zjišťování tendence jistých typů větné struktury k preferování jisté pozice ve větě tvoří základ autorovy výzkumné problematiky. Autor práce rozlišuje z tohoto hlediska tři základní pozice, ve kterých se anglické podmětové klauze mohou vyskytovat, a to iniciální pozici, extrapozici a postpozici. V průběhu svého zkoumání dospěl autor disertace k závěru, že zdaleka nejfrekventovanější pozicí pro nefinitní podmětové klauze vyjádřené gerundem je pozice iniciální, zatímco nefinitní podmětové klauze vyjádřené infinitivem jednoznačně

upřednostňují v rámci větné struktury extrapozici. Postpozice se jeví být pozicí marginální, není totiž ve zkoumaném materiálu dostatečně doložena.

Souhrn faktorů, které pozici podmětové klauze ve větě ovlivňují, je uveden v závěru práce (strana 136). Autor disertace vyčleňuje deset faktorů, které ovlivňují umístění podmětové klauze v rámci větné struktury. Zároveň dospívá k tvrzení, že tyto faktory nepůsobí v procesu vytváření textu jednotlivě, ale jedná se o jejich spolupůsobení a vzájemnou souhru.

Na tomto místě by bylo vhodné uvažovat o tom, zda jsou některé faktory hierarchicky nadřazeny jiným, a zda je tudíž možné je seřadit hierarchicky z hlediska jejich důležitosti. Podle mého názoru je kohezní role nadřazena individuálním stylistickým preferencím, registr je nadřazen délce podmětové klauze, protože jisté registry mají určité preference vzhledem k délce věty apod.

Závěrečné hodnocení:

Na základě uvedených skutečností hodnotím disertační práci PhDr. Vladislava Smolky jako velmi zdařilý výzkumný počín, který úspěšně navazuje na tradici anglistického bádání na Ústavu anglistiky a amerikanistiky na Karlově univerzitě. Disertační práce představuje ucelené systémové pojednání o zajímavé problematice, které je napsáno velmi dobrým stylem a vhodně doloženo příklady z bohatého jazykového materiálu, který byl podroben analýze.

Navrhuji, aby tato práce byla jednoznačně přijata k obhajobě, a aby po jejím úspěšném průběhu byl autorovi disertace udělen titul PhD.

Brno dne 3.května 2007

doc.PhDr.Ludmila Urbanová, CSc.
oponentka